

დიანა ტყეშელაშვილი
<https://orcid.org/0000-0002-4337-3259>
ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი,
ბრამსის ინსტიტუტის აკადემიური კვლევების კოორდინატორი

დუმილის სპირალი და მისი ბარჯშემის მცდელობანი მქვემოთ

საპანამო სიტყვები: დუმილის სპირალი, ელისაბედ ნოელ-
ნოიმანი, მედიათავისუფლება, პოლიტიკური
გამოხატვა, ჟურნალისტიკა, დემოკრატია

დუმილის სპირალის თეორია (გერმ.: Schweigespirale, ინგლ.: spiral of silence) გერმანელმა სოციოლოგმა და პოლიტოლოგმა ელისაბედ ნოელ-ნოიმანმა (1916-2010) შექმნა 1960-1970-იან წლებში.¹ ამ თეორიის მიხედვით, თუ ადამიანი ფიქრობს, რომ მისი მოსაზრება საზოგადოებისთვის მიუღებელია, შესაძლოა თავი შეიკავოს საჯაროდ თქმისგან და დუმილი ამჯობინოს. მეორე მხრივ, თუ ინდივიდის თვალთახედვა მასში პოპულარულ იდეას ემთხვევა, დიდი ალბათობით, ამის გამო უნდება მისი გასაჯაროების სურვილი.²

დუმილის სპირალის კონცეპციას საფუძვლად უდევს ინდივიდის საზოგადოებისგან იზოლაციის, თემიდან, საზოგადოებიდან გარიყვის ანდა უმცირესობაში აღმოჩენის შიში. დუმილის სპირალის თეორია განსაკუთრებით აქტუალურია პოლიტოლოგიისა და მასკომუნიკაციაში.

აქ არაა საუბარი გამონაკლისებზე, პიროვნებებზე, რომლებიც არ ერიდებიან „დინების წინააღმდეგ ცურვას“ და ნებისმიერ სიტუაციაში არ დალატობენ საზოგადოებისთვის „სიმართლის სიკეთით თქმის“

არისტოტელესეულ პოსტულატს³ ჟურნალისტიკაში, რომელიც, ამავე დროს, სიტყვით დარწმუნების ხელოვნებაცაა.

სწორედ ამგვარი მიდგომაა პროფესიის არსი, პროფესიული ღირსების ნიშა.⁴ სწორედ ამგვარ გამონაკლისებზე შევაჩერებთ ჩვენს გამოკვლევაში ყურადღებას. სწორედ მაღალი დონის ეთიკური ჟურნალისტიკა უქმნის ჩვენს პროფესიას „მეოთხე ხელისუფლებად“ სახელდებული პრესტიჟული საქმიანობის იმიჯს.⁵

ნაზი შამანაური... თუ ვინმეს სახელი უკავშირდება დუმილის სპირალის გარღვევის, დინების წინააღმდეგ ცურვის, უსასტიკესი დიქტატურის ბეტონის კედლისა თუ „რკინის ფარდის“ გარღვევის მცდელობის ტრაგიკულ შედეგს საქართველოში, ეს ამ ახალგაზრდა ჟურნალისტი ქალბატონის სახელია. მისი კონფლიქტი საბჭოთა რეჟიმთან საუნივერსიტეტო ჟურნალისტური განათლების მიღებისა და პრაქტიკულ მედიაში საქმიანობის დაწყებისთანავე დაიწყო, პირველივე სარედაქციო დავალებებიდან.

საბჭოური დიქტატორული რეჟიმის პირობებში, დაპყრობილი უძველესი ქვეყნის, საქართველოს დედა-უნივერსიტეტში მაშინაც, 1970-იან წლებში, კომუნისტური რეჟიმის ბობოქრობის ჟამს, დამოუკიდებლობისა და სიტყვის, აზროვნების თავისუფლებისათვის ბრძოლის მუხტით ზრდიდნენ ღირსეული პროფესორები მომავალ ჟურნალისტებს, უნერგავდნენ სიმართლისა და სამართლიანობის სულისკვეთებას. ეს, ლამის, გმირობის ტოლფასი იყო, მაგრამ ეროვნული დედა-უნივერსიტეტი, ძირითადად, სწორედ ასეთი კადრებით, მაღალზნეობრივი პროფესურით იყო დაკომპლექტებული. მერე, „ცხოვრების უდაბნოში“, ყოველი კურსდამთავრებული თავად

აკეთებდა არჩევანს. ცხადია, ყველა გმირად არ იბადება და არც ძალუძს სიმართლის დასამკვიდრებლად „დინების წინაარმდეგ ცურვა“, მაგრამ, მეტ-ნაკლებად, ეს უნივერსიტეტული სულისკეთება ყველა კურსდამთავრებულის სულში ცოცხლობდა.

როგორც ჭეშმარიტ ჟურნალისტს, მეოთხე ხელისუფლების წარმომადგენელს ეკადრება, ნაზი შამანაურიც საუკეთესო კურსდამთავრებულთა შორის იყო და მიუკერძოებლად, პირუთვნელად ამხელდა მანკიერებებს. მას ახასიათებდა კრიტიკული, პრინციპული აზროვნება, რაც, დიდწილად, შეუთავსებელი იყო დიქტატორული სახელმწიფოს მედიაპრაქტიკასთან. თავიდან კრიტიკულ პუბლიკაციებს უბლოკავდნენ, სამსახურებიდან ათავისუფლებდნენ, მაგრამ როდესაც მის დაუოკებელ სიმართლისმოყვარეობას ფრთები ვერაფრით შეაკვეცეს, უსასტიკესად გაუსწორდნენ.

ნაზი შამანაურმა მოიძია და შეაგროვა 200-გვერდიანი უტყუარი დოკუმენტაცია, ფოტოები, ფაქტები, არგუმენტირებული მტკიცებულებანი საბჭოთა ხელისუფლების წარმომადგენელთა დანაშაულებრივი ქმედებებისა, განსაკუთრებით, მის მშობლიურ მთიან რეგიონში. ამ მასალების საფუძველზე, 1982 წელს შექმნილი ნარკვევის რამდენიმე გაზეთში გამოქვეყნების წარუმატებელი მცდელობის შემდეგ, ახალგაზრდა ჟურნალისტი 14 აგვისტოს, ვაჟაბის სახალხო დღესასწაულზე შეეცადა ტრიბუნიდან გაეცნო შეკრებილი საზოგადოებისთვის თავისი მამხილებელი პუბლიკაცია. სიტყვით გამოსვლის ნებართვა სთხოვა რაიონის ხელმძღვანელობას, რაზეც უარი მიიღო. მიუხედავად ამისა, მან შესაშური სიმამაცე გამოიჩინა, მიკროფონს ხელი დასტაცა, ტრიბუნასთან დადგა და საზოგადოებას მიმართა:

„საშუალება მომეცით გადმოგცეთ, რა უჭირს ან რა ულხინს ვაჟას სამშობლო კუთხეს, მთიელ ხალხს: გუდამაყრის, მთიულეთის, ფშავ-ხევსურეთის მოსახლეობას. ვაჟასადმი პატივისცემა მარტო ვაჟაობაზე შეკრებით, გულზე მჯიდის ცემითა და პატრიოტული ლექსების კითხვით ხომ არ გამოიხატება.

ხალხო, გატყუებენ, ღამაზ-ღამაზ ფერებში ხატავენ ცხოვრებას. სინამდვილეში, კოლმეურნეები დაიმონეს; სასაქონლო გეგმის შესრულების მიზნით, მოსახლეობას მეწველი ძროხები წაართვეს. რა გეგმილება? ვაჟა რომ წამოახედოთ, სირცხვილით დაიწვება“.⁷

ნაზი შამანაურს ამ პირველივე სიტყვებზე შეაწყვეტინეს გამოსვლა და გაოგნებული საზოგადოების თვალწინ, დედასთან ერთად პოლიციის მანქანით თბილისში წაიყვანეს საპატიმროში, სადაც დედა-შვილმა ორი დღე დაჰყო. 77-გვერდიანი მამხილებელი ნარკვევი, რომელშიც სული და გული ჩადო და რომელიც, ფაქტობრივად, ჟურნალისტურ გამოძიებას წარმოადგენდა დუშეთის რაიონში მომხდარ ბოროტმოქმედებათა დამაჯერებელი, არგუმენტირებული მტკიცებით, ფაქტებითა და მოსაზრებებით, ცხადია, ჩამოართვეს.

ორი დღის შემდეგ დედა-შვილი უკვე ასათიანის სახელობის ფსიქიატრიული კლინიკის „პაციენტი“ გახდა, განსაკუთრებული აგრესიულობით გამორჩეულ დაავადებულთა პალატაში. დედა-შვილი ერთმანეთს დააშორეს და დაიწყო ჟურნალისტის ხუთთვიანი სასტიკი წამება.

ერთოვინაი დაკვირვების შემდგომ, ნაზი შამანაურს „შიზოფრენიის დიაგნოზი, ბოლდითი ქვეტიპი“ განუსაზღვრეს. შესაბამისად, დუშეთის რაიონულმა სასამართლომ იძულებითი მკურნალობის ბრძანება გასცა. ნაზი შამანაურმა 70-დღიანი შიმშილობა

გამოაცხადა. ერთადერთი, რაც ვერ წავგარეს და აუკრძალეს, წერის უნარი იყო. მან ფურცლის ნაგლეჯებზე, უმძიმეს პირობებში დაწერა დღიურები სახელწოდებით: „ჩემი სიმაღლეს ჩემი მტერია“.⁸

ჭეშმარიტი მეოთხე ხელისუფლების წარმომადგენელი ჟურნალისტი ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში იძულებითი „მკურნალობის“ (რეალურად, პატიმრობის) პირობებშიც ვერ დალატობდა პროფესიულ ვალდებულებებს. დღიურებს, ცხადია, ჩუმად წერდა, რომ ფსიქიატრიული საავადმყოფოს თანამშრომლებს არ წაერთმიათ.

წამებისაგან გატანჯული და შეურაცხყოფილი, დღიურებში წერდა: „სიცოცხლე ბროლის ჭიქასავით სულ ნაკუწ-ნაკუწ დამიმსხვრიეს და ფეხქვეშ დამიყარეს. დღეს თუ სიკვდილზე ვფიქრობ, არა იმიტომ, რომ დავიღალე ბრძოლით, რომ საცაა თითოეული ძარღვიც კი გასკდება, არამედ იმიტომ, რომ აღარავისი მჯერა ამ ქვეყანაზე... იქნებ ეს ჩემი უკანასკნელი ბარათებია...“

უნივერსიტეტის თეთრი ტაძრიდან პირდაპირ ტალახში მისროლეს...“⁹

„ჩემს დღიურებს მთლიანად აგონიაში ვწერდი... მეტი აღარ შემიძლია. ფიზიკური ჯანმრთელობა შენარჩუნებული მაქვს, მაგრამ ფსიქოლოგიურად, მორალურად გამოვიფიტე. ხესმოწყვეტილი ფოთოლივით ვქანაობ. სიკვდილს ვნატრობ... ძალები არ გამომღევიან, უბრალოდ, რწმენა დავკარგე. რწმენის გარეშე სიცოცხლე კი უკვე სიკვდილია...“.¹⁰ მისი ვარაუდი სულ მალე გამართლდა. ნაწამები ჟურნალისტი თბილისის მე-9 საავადმყოფოში გარდაიცვალა 1983 წლის იანვარში. ნაზი შამანაურის დაკრძალვას თბილისიდან ჩასული 80-დე ახალგაზრდა დაესწრო.

ხელისუფლების სათავეში ეროვნული ძალების მოსვლის შემდეგ, ნაზი შამანაური გმირად გამოცხადდა. ქუჩას, სადაც ის ცხოვრობდა, ნაზი შამანაურის სახელი ეწოდა. შენობა სახლ-მუზეუმად გადაკეთდა. სუკ-ის არქივებში ჩაკარგული ნაზი შამანაურის დღიურები მხოლოდ ეროვნული ხელისუფლების ძალისხმევითა და ზრუნვით გამოქვეყნდა დამოუკიდებელ საქართველოში, ჟურნალისტის გარდაცვალებიდან რვა წლის შემდეგ. როდესაც 1991 წელს შოთა ჭინჭარაუღმა შეაგროვა ნაზი შამანაურის დღიურები, თარგმანები და წერილები და გამოსცა წიგნი „ჩემი სიმართლე ჩემი მტერია“, მხოლოდ მაშინ გაიგო ფართო საზოგადოებამ გმირი ჟურნალისტის ტრაგიკული ისტორია. 2011 წლის აგვისტოში მედიაკავშირმა „ობიექტივმა“ ნაზი შამანაურის სახელობის ოქროს მედალი დააწესა. ჯილდო და სიგელები იმ ჟურნალისტებს გადაეცემათ, რომლებიც საკუთარ პროფესიას ერთგულად ემსახურებიან, საზოგადოებას მართალ, მიუკერძოებელ ინფორმაციას აწვდიან და იბრძვიან ადამიანის უფლებების დასაცავად.

დუმილის სპირალის გარღვევის მომდევნო ნიშნად უკვე დამოუკიდებლობადაბრუნებულ, მაგრამ ახალი ტიპის, ნაციონალების არანაკლებად სასტიკი დიქტატურის პერიოდიდან შევარჩიე.

ზოგადად, ზნეობრივი, კლასიკური, მეოთხე ხელისუფლებად სახელდებული ჯეშმარიტი ჟურნალისტიკა და ჟურნალისტი „ზეპარტიულია“; იგი მხოლოდ ერთ „დამკვეთს“ ცნობს და ითვალისწინებს. ესაა — „სიმართლე, სიმართლე და მხოლოდ სიმართლე“; მისი მრწამსი არისტოტელესეული „სიმართლის დამკვიდრებაა სიკეთის სახელით“.¹¹ მითუფრო, დემოკრატიის გზაზე შემდგარ დამოუკიდებელ სახელმწიფოში, მაგრამ არავისთვისაა საიდუმლო, რომ,

არცთუიშვიათად, ჟურნალისტები ვერ რჩებიან ბოლომდე მრწამსის, პრინციპების ერთგულნი. არცთუ შორეულ წარსულში, ნაციონალური მოძრაობის ოპოზიციაში ყოფნისა და მერეც, ამ დიქტატორული რეჟიმის ქვეყნის სათავეში მოსვლის პერიოდში, ტელეკომპანია „რუსთავი-2“ ამ პარტიის რეპორი და დაკვეთების უპირობოდ აღმსრულებელი იყო. ტელეკომპანიის ერთ-ერთი სახე და გამორჩეული პერსონა, ეკა ხოფერიაც, მათ რიცხვს მიეკუთვნებოდა, ვინც, ნებით თუ უნებლიედ, სამთავრობო მედიის მსახურად მოიაზრებოდა და არათავისუფალ გარემოში უხდებოდა ჟურნალისტური მოვალეობის შესრულება, რაც უნდა პარადოქსული იყოს ეს, ამ პროფესიის ჭეშმარიტი არსიდან გამომდინარე, ვიდრე: 2006 წელს იმჟამინდელი ოპოზიციური მედიის მიერ „გვირგვლიანის საქმის“¹² თაობაზე მომზადებული მამხილებელი გადაცემები ნაციონალური ხელისუფლებისათვის საფრთხისშემცველი, არასასურველი დარტყმა არ აღმოჩნდა. საპასუხოდ, „სამთავრობო“ ტელეკომპანია „რუსთავი-2“ შეეცადა, როგორმე გაემართლებინა ეს სასტიკი მკვლელობა. ეკა ხოფერიამ, რომელიც ცალსახად მოიაზრებოდა ნაცმოძრაობის მხარდამჭერ ჟურნალისტად, ამჯერად „დუმილის სპირალის“ გარღვევა გადაწყვიტა და საკუთარ გადაცემაში განაცხადა: „პირველად ღია ეთერში უნდა გამოსულიყო დათა ახალაია,¹³ მაგრამ იყო პირობა, რომ ის უნდა ყოფილიყო ბოლო სტუმარი. ჩემთვის ეს პირობა არის მიუღებელი. ძალიან დიდ ბოდიშს ვუხდი ჩემს ყველა სტუმარს. ვფიქრობ, რომ როცა ქვეყანაში ასეთი მკვლელობა ხდება, მინიმუმ, შინაგან საქმეთა მინისტრი უნდა გადადგეს მაინც. ესაა ჩემი ბოლო გადაცემა“.¹⁴ ამ განცხადებით ჟურნალისტი ღიად დაუპირისპირდა რეჟიმს და მიიღო ღირსეული გადაწყვეტილება, უსამართლობის

წინააღმდეგ პროტესტის ნიშნად დატოვა გადაცემა, ღიად განაცხადა უარი მკვლელობის გამართლების კამპანიაში მონაწილეობაზე და არაორაზროვნად მიუთითა არხის საქმიანობაში მაშინდელი მაღალჩინოსნების უკანონოდ ჩარევის თაობაზე. აქაც, კრიტიკულ მომენტში ჟურნალისტმა გაარღვია „დუმილის სპირალი“ პროფესიონალიზმის, საკუთარი ჟურნალისტური და ადამიანური მორალის, ზნეობის სასარგებლოდ. მოგვიანებით გადაცემა „დროებისათვის“ მიცემულ ინტერვიუში ეკა ხოფერიამ საკუთარი გადაწყვეტილება ასე შეაფასა: „წარმოვიდგინე, რომ ამ გადაცემას უყურებს დედა... სანდროს დედა... პოლა, ვოქვი ის, რაც ვოქვი...“¹⁵

წლოებით ტაბუდადებული თემის, პრობლემის ეფექტურად წარმოჩენის ნიმუშია ცნობილი ფსიქოლოგისა და პუბლიცისტის, მეცნიერისა და მკვლევრის, პროფესორ თეიმურაზ ფანჯიკიძის წერილი „თბილისური ტრიპტიქი“¹⁶, სადაც ავტორი თამამად არღვევს დუმილის სპირალს და ამხელს წინა ხელისუფლების მიერ ჩატარებული განათლების დანაშაულებრივი „რეფორმის“ ტრაგიკულ შედეგებს. სტატიაში მეგობარი-პერსონაჟის თავგადასავალის ექსპრესიულად ჩვენებით, თვალსაჩინოააა გაშიშვლებული რეალობის პარადოქსები, რაზეც საზოგადოება ათეულწლოებით დუმდა. დუმდა მედიაც და, რაც უნდა გასაკვირი იყოს, ახალი ხელისუფლებაც.

ბოლოს და ბოლოს დუმილის სპირალი გარღვეულია, ტაბუდადებული პრობლემა – წარმოჩენილი: „უზომოდ წესიერი, ინტელიგენტი კაცი იყო, მშვენიერი მეცნიერი, თავისი საქმის კარგი მცოდნე, მაგრამ ახალ ცხოვრებას ფეხი ვერა და ვერ აუწყო. პირველად განათლების, სააკაშვილ-ლომაიას აგბედით,

სულელურ და მავნე რეფორმას შეეწირა. უნივერსიტეტიდან გაათავისუფლეს. წუხდა, ძალიან დარდობდა და სულ უკვირდა: საქართველოს განათლების რეფორმა, რომელიც უმნიშვნელოვანესია ერის ცხოვრებაში, სანტექნიკოსს როგორ ანდეს და დაავადესო?! უმაღლესი სასწავლებლიდან წამოსვლის შემდეგ, სამწუხაროდ, მისთვის არც სხვა სამსახური მოიძებნა... პენსიის იმედად-ღა დარჩა. ქართული პენსია კი, მოგესხენებათ, მარტო უზომოდ გაზრდილ კომუნალურ გადასახადებსაც არ ჰყოფნის“.¹⁷

პუბლიცისტი, თითქოს, მხოლოდ ერთი ადამიანის ყოფით პრობლემებზე აკეთებს აქცენტს, მაგრამ საზოგადოებამ კარგად იცის, რომ მასში, როგორც წვეთში ოკეანის სუნთქვა, აისახება თაობათა პრობლემა, განათლებისა და მეცნიერების სფეროს (შესაბამისად, ქვეყნის) დეგრადირების საფრთხე და, საბოლოო ჯამში, იკვეთება საშური ეროვნული სატიკვარი, რასაც შემდგომ კიდევ განაზოგადებს: „ჩემს მეგობარს ამ გასაგები და მრავალი სხვა მიზეზის გამო არ უყვარდა წინა მთავრობა, განსაკუთრებით, მისი ღოზუნგი – 40 წლის ზემოთ აღარავინ გვჭირდებო! მაგრამ მერე ნახა, რომ ახლადმოსული მთავრობაც არ ჩქარობდა ამ მხრივ რაიმეს შეცვლას და გამოსწორებას“.¹⁸ ამგვარად, ლირიკული გმირის სევდიანი თავგადასავალის ჩვენებით ავტორმა სადად და გასაგებად დასვა წლობით დაგუბებული მტკივნეული და აქტუალური პრობლემის გადაუჭრელობის საკითხი. წინ წამოსწია პრობლემა, რომლის მოუგვარებლობაც სწავლისა და განათლების საუკუნოვანი ტრადიციების მქონე ერის ჩამორჩენას გამოიწვევს, რის შედეგებსაც არაერთი დარგი თუ სფერო უკვე იმკის დამოუკიდებლობადაბრუნებულ საქართველოში.

„დუმილის სპირალის“ გარღვევის არაერთი ნიმუშია უცხოურ მედიაშიც.

1960-იანი წლების ამერიკელი ტელეჟურნალისტი ლიზა ჰავარდი ჭეშმარიტი მეოთხე ხელისუფლების სიმადლიდან თავისი დროის საერთაშორისო პოლიტიკური არენის ეპიცენტრში აღმოჩნდა. „ლიზა ჰავარდმა თითქმის მარტომ გახდო უპრეცედენტო ხიდი ფიდელ კასტროსა და ოვალურ კაბინეტს შორის“,¹⁹ წერდნენ მასზე მოგვიანებით. როგორც ცნობილია, ასეთ წარმატებას არ პატიობენ არსად, არავის. არც ლიზა ჰავარდს აპატიეს. თეთრი სახლის ჩინოვნიკები დიდხანს და მონღოლებით ცდილობდნენ მის გაჩუმებას. ვერ შეძლეს. მაშინ, ლიზამ დაკარგა სამსახური ABC News-ში... ლიზა ჰავარდის პოლიეუდური ღიმილით დაწყებული ტელეჟურნალიზმი ტრაგიკულად დასრულდა ჟურნალისტური საქმიანობის პოლიტიზირების, მისი სარისკო პრინციპულობის გამო, რასაც მედიასამყაროდან ლიზა ჰავარდის „მგლის ბილეთით“ ჩამოშორება მოჰყვა.

რუსი ჟურნალისტის, ტელეწამყვანისა და „ნოვაია გაზეტას“ მთავარი რედაქტორის, დიმიტრი მურატოვის²⁰ მთელი მოღვაწეობა „დუმილის სპირალის“ გარღვევაა. მან 1993 წელს რამდენიმე სხვა ჟურნალისტთან ერთად დააარსა პროდემოკრატიული გაზეთი „ნოვაია გაზეტა“.²¹ გაზეთმა პოპულარობა მოიპოვა ისეთი საფრთხილო თემებით, როგორიცაა სამთავრობო კორუფცია, ადამიანის უფლებების შეზღუდვა. ამას გარდა, მთავარმა რედაქტორმა გამოაქვეყნა ამერიკისა და რუსეთის ორმაგი მოქალაქეობის მქონე ჟურნალისტის, ანა პოლიტკოვსკაიას²² კრიტიკული სტატიები. ჟურნალისტთა დაცვის კომიტეტის შეფასებით, დიმიტრი მურატოვმა ხელი შეუწყო „ერთადერთი, მართლაც კრიტიკული გაზეთის“ შექმნას, რომელსაც რუსეთში ეროვნული

გაელენა აქეს“.²³ მურატოვს 2021 წელს მიენიჭა ნობელის პრემია მშვიდობის დარგში „გამოხატვის თავისუფლების დაცვისათვის, რაც დემოკრატიისა და ხანგრძლივი მშვიდობის წინაპირობაა“.²⁴

„დუმილის სპირალის“ გარღვევა იყო „ნოვია გაზეტას“ რედაქტორ დიმიტრი მურატოვის მიერ სანობელო მედლის აუქციონზე გაყიდვა და მთელი თანხის უკრაინის დახმარების ფონდში გადარიცხვა.²⁵ მან ამ „კომუნიკაციური ქმედებით“ აჩვენა „დინების საწინააღმდეგოდ ცურვის“ უპრეცედენტო მაგალითი, რითაც პროტესტი გამოხატა და, არსებითად, შთამბეჭდავად შეაფასა რუსეთის აგრესია უკრაინაში. დაუსჯელი არც ეს ქმედება დარჩენილა. ოპოზიციური გაზეტის რედაქტორ დიმიტრი მურატოვს მალე ამის შემდგომ ქვეყნის დატოვება მოუხდა. მოგვიანებით, რუსეთის იუსტიციის სამინისტრომ იგი „უცხოეთის აგენტების“ სიაში შეიყვანა.²⁶

ინტერნეტის ეპოქაში გლობალურ ქსელებში წარმოქმნილი პიროვნებათშორისი კავშირები ტრადიციული მასმედიის სამაუწყებლო საშუალებათა გამოყენების ფონზე (მაგ.: ამა თუ იმ გამოცემის მიერ შექმნილ ფორუმზე პუბლიკაციის განხილვის პროცესში), მოსაზრებ(ებ)ის გავრცელებისა და დამკვიდრების უმნიშვნელოვანეს ფაქტორს წარმოადგენს. ციფრულ მედიაში განსაკუთრებით ხშირია „დუმილის სპირალის“ გარღვევის, „დინების საწინააღმდეგოდ ცურვის“, სიმართლის დამამკვიდრებელი ნიმუშები. ამ ტიპის უახლეს მოვლენათა შორის განიხილება ბლოგოსფეროც, სადაც ბლოგერები აზრის (მოსაზრების, კონცეფციის) ლიდერების როლში გვევლინებიან მოცემული ბლოგის ირგვლივ გაერთიანებულ მედიამომხმარებელთა შორის. თუმცა, ეს კვლევის სხვა, სპეციფიური თემაა.

დავასკენით, რომ „დუმილის სპირალის“ ფენომენი განსაკუთრებით მძლავრობს დიქტატორული, ერთპარტიული, არადემოკრატიული რეჟიმების პირობებში, მაგრამ თუ პიროვნებას, პროფესიონალ მედიამოღვაწეს არ გააჩნია შინაგანი სიმამაცე და საქმის ერთგულება, ზოგადად – სიმართლისმოყვარეობა და პიროვნული თავისუფლების, დამოუკიდებლობის, ღირსების განცდა, ვერანაირი საზოგადოებრივი მოწყობის სისტემა, დემოკრატიული იქნება თუ სხვა, ვერ შესძენს მას ამ თვისებებს. იგი არც დეკლარაციებითა და დადგენილებებით მოიპოვება. ესაა პიროვნული თვისება²⁷ და ინდივიდის ღირსების, სიმამაცის გამოვლინება.

ლიტერატურა ■ References

1. ნოელ-ნოიმან ელისაბედ (1996). საზოგადოებრივი აზრი: დუმილის სპირალის აღმოჩენა. გერმანულიდან რუსულად თარგმნა ნ. ს. მანსუროვმა, მოსკოვი: „პროგრეს-აკადემია“ (რუსულ ენაზე).
2. Nadare, Maia (2020). *The Media Mill: Political Communication*. Tbilisi: Publishing House Universal, pp. 338-339 (In Georgian).
3. ტყეშელაშვილი დიანა (2020). მედიატექსტის ბუნება: ფუნქციურ-ტიპოლოგიური ანალიზი. თბილისი: „უნივერსალი“, გვ. 36.
4. ტყეშელაშვილი დიანა (2010). მასკომუნიკაციის შესავალი. ლექციების კურსი (ელექტრონული ვერსია), მეხუთე ლექცია, თბილისი.
5. Nadare, Maia (2021). *Deontology through the International Media Law*. Tbilisi: Publishing House Universal, pp. 73-75 (In Georgian).
6. ვაჟაბის სახალხო დღესასწაული ყოველწლიურად იმართება ქართული ლიტერატურის კლასიკოსის, მწერლის, პოეტის, პუბლიცისტისა და პედაგოგის, ვაჟა-ფშაველას (დ. 14 (26) ივლისი, 1861 – გ. 27 ივლისი (10 აგვისტო), 1915) მშობლიურ სოფელ ჩარგალში (დუშეთის მუნიციპალიტეტი) ზღვის დონიდან 1200 მ. ღონისძიება მთელი დღის განმავლობაში გრძელდება. ტარდება სადღესასწაულო ტურნირი ქართულ ჭიდაობასა და მკლავჭიდში. იმართება ტრადიციული სადღესასწაულო დოღი – „ვაჟაბის მხედარი“; ასევე,

- ფარიკაობა, ქადის გატეხვის ტრადიციული ცერემონია და ლუდის დალოცვის უძველესი რიტუალი. ვაჟა-ფშაველას სახლ-მუზეუმის ეზოში იმართება გამოფენა, ესეების კონკურსში გამარჯვებული მოსწავლეების დაჯილდოება, ფოლკლორული ანსამბლ(ებ)ის კონცერტი და სხვ.
7. შამანაური ნაზი (1991). ჩემი სიმართლე ჩემი მტერია. თბილისი: „კიდევაც დაიზრდებიან“.
 8. იქვე.
 9. იქვე.
 10. იქვე.
 11. ტყეშელაშვილი დიანა (2020). მედიატექსტის ბუნება: ფუნქციურ-ტიპოლოგიური ანალიზი. თბილისი: „უნივერსალი“, გვ. 36.
 12. სანდრო გირგვლიანის მკვლევლობის საქმე – ერთ-ერთი ყველაზე გახმაურებული კრიმინალური ფაქტი საქართველოს უახლეს ისტორიაში, რომელიც 2006 წლის 28 იანვარს მოხდა. [იხ.: ბარათაშვილი ელენე (27 ივნისი, 2006). თბილისის საქალაქო სასამართლოში სანდრო გირგვლიანის მკვლევლობის საქმის განხილვა დაიწყო. რადიო „ამერიკის ხმა“. <http://www.voanews.com/georgian/archive/2006-06/2006-06-27-voa7.cfm> // Case of Enukidze and Girgvliani v. Georgia (2011, April 26). 25091/07.
<[https://old.civil.ge/geo/article.php?id=23925](https://hudoc.echr.coe.int/tkp197/viewhbkkm.asp#{%22itemid%22:[%2201-104636%22]}> // სტრასბურგის სასამართლოს განაჩენი გირგვლიანი საქმეზე (26 აპრილი, 2011). სივილ ჯორჯია. <a href=) // უზენაესი სასამართლოს მიერ გირგვლიანის საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილების ანალიზი სასამართლოს პრაქტიკის ფონზე (13 აგვისტო, 2019). უფლებები საქართველო. <https://www.rights.ge/ka/accountnew/13>]
 13. დათა ახალაია – საქართველოს კონსტიტუციური უსაფრთხოების დეპარტამენტის (კუდ) უფროსი, თავდაცვის მინისტრის მოადგილე; 2009 წლის 28 აგვისტოდან 2012 წლის 4 ივლისამდე საქართველოს თავდაცვის მინისტრის და 2012 წლის 4 ივლისიდან 20 სექტემბრამდე საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის, ბაჩანა (ბაჩო) ახალაიას უმცროსი ძმა. [იხ.: სასამართლომ დათა ახალაია დამნაშავედ ცნო სანდრო გირგვლიანის გარდაცვალების საქმეზე (29 ოქტომბერი, 2018). რადიო „თავისუფლება“. <https://www.radiotavisupleba.ge/a/29569959.html>]
 14. 2006 წლის 6 ივლისს თოქ-შოუს „თავისუფალი თემა“ ტელეწამყვანმა ეკა ხოფერიამ „რუსთავი 2“-ის პირდაპირ

- ეთერში თანამდებობა დატოვა [იხ.:
<https://www.youtube.com/watch?v=afH8biEvpFk>] // ეკა ხოფერიას
 თავისი გადაწყვეტილების მიზეზებზე საუბრობს (7 ივლისი,
 2006). სივილ ჯორჯია.
<https://old.civil.ge/geo/article.php?id=13063?id=13063>
15. ეკა ხოფერიასთან ინტერვიუ, გადაცემა „დროება“ (2006).
 16. ფანჯიკიძე თეიმურაზ (30 ივნისი, 2023). თბილისური
 ტრიბიტი. გაზ. „ლიტერატურული საქართველო“, გვ. 7.
 17. იქვე.
 18. იქვე.
 19. ტყეშელაშვილი დიანა (2020). ღიზა ჰავარდის კულისებსმიღმური
 დიპლომატია. ჟურნ. „ბრამსი“, 1(2), გვ. 18-35.
 20. Dmitry Muratov – Editor-in-Chief of *Novaya Gazeta* (Russia). In:
 Tikkanen, Amy (2022, July 11). Dmitry Muratov: Russian journalist.
 Britannica. <https://www.britannica.com/biography/Dmitry-Muratov>
 21. *Novaya Gazeta* [<https://novayagazeta.ru>]
 22. Nadare, Maia (2008). *Breaking the Fourth Wall*. Tbilisi: Publishing House
 Universal, pp. 169-180 [„კრავთა დუმილი ველიკორუსულად“] (In
 Georgian).
 23. CPJ to honor five journalists: Dmitry Muratov, Mazhar Abbas, Adela
 Navarro Bello, Gao Qinrong, Tom Brokaw (2007).
<https://cpj.org/awards/muratov-2/>
 24. The Nobel Peace Prize 2021 was awarded jointly to Maria Ressa and
 Dmitry Andreyevich Muratov “for their efforts to safeguard freedom of
 expression, which is a precondition for democracy and lasting peace”
 (2021). In: The Nobel Peace Prize 2021. NobelPrize.org. Nobel Prize
 Outreach 2022. Mon. 5 Dec 2022.
<https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2021/summary/> //
<https://www.nobelprize.org/prizes/peace/2021/muratov/facts/>
 25. Reuters (2022, March 22). Russian Nobel Peace Prize winner donates
 medal to fund for Ukrainian refugees. Reuters.com.
<https://www.reuters.com/world/europe/russian-nobel-peace-prize-winner-donates-medal-fund-ukrainian-refugees-2022-03-22/> // Associated Press
 (June, 2022 20). Nobel sold for Ukrainian kids shatters record at \$103.5M.
Politico. <https://www.politico.com/news/2022/06/20/nobel-sold-for-ukrainian-kids-shatters-record-at-103-5m-00040871>
 26. ტყეშელაშვილი დიანა (2020). მედიატექსტის ბუნება: ფუნქციურ-
 ტიპოლოგიური ანალიზი. თბილისი: „უნივერსალი“.

Diana Tkebuchava

<https://orcid.org/0000-0002-4337-3259>

Doctor of Philology (Media Studies), Professor,
Academic Research Coordinator at BRAMS Institute

THE SPIRAL OF SILENCE AND MEDIA ATTEMPTS TO BREAK IT

(Abstract)

KEYWORDS: Spiral of Silence, Elisabeth Noelle-Neumann, Media
Freedom, Political Expression, Journalism, Democracy

The Spiral of Silence (German: Schweigespirale) is a thought-provoking theory developed by German sociologist and political scientist Elisabeth Noelle-Neumann (1916-2010) in the 1960s and 1970s. This theory suggests that individuals often refrain from expressing their opinions when they perceive those views to be socially unacceptable. Conversely, when one's beliefs align with the dominant sentiments of society, there is a greater willingness to articulate those opinions openly.

At the heart of this phenomenon lies a profound fear of social isolation, ostracism, or becoming part of a minority. The spiral of silence is particularly significant within political science and mass communication, as it reveals how societal pressures can shape personal expression.

This phenomenon is particularly evident in dictatorial, one-party, and undemocratic regimes, where dissenting voices are often silenced. However, it is also relevant in democratic societies, where individuals—such as media professionals—may

lack the inner resolve or commitment to their roles. Without a genuine passion for truth, personal freedom, independence, and dignity, no social organisation can instil these foundational qualities. They must emerge organically and are indicative of an individual's innate dignity and courage.

This article delves into instances where the spiral of silence has been confronted within the media landscapes of Georgia, the United States, and Russia, focusing on significant events from the 20th and 21st centuries. Through a thorough analysis of several striking cases, the article aims to illuminate the dynamics involved in breaking the silence while offering conclusions and actionable recommendations.

In Georgia, for instance, the media's role in challenging government narratives has been crucial, particularly following the Rose Revolution. Journalists and activists have courageously confronted oppressive messages, illustrating the power of collective action to nurture a culture that values dissenting voices. The bravery demonstrated by these individuals underscores the necessity of maintaining open dialogues, even amid potential backlash. One notable example involves Georgian journalist Eka Khoperia, who, in 2006, made the bold decision to step down from her position as host of the popular talk show *Free Opinion* rather than yield to the government's request. Her courageous stance echoes the tragic story of another Georgian journalist, Nazi Shamanauri, who in 1981 sought to publish a critical article about officials but ultimately lost her life in this unjust struggle.

In the United States, Lisa Howard exemplifies the determination of a journalist willing to challenge the political

missteps of the White House and break the spiral of silence. Although she faced oppression and isolation, her voice continues to resonate with new generations of journalists worldwide.

Russia presents a more tumultuous landscape, where the government employs various means to suppress dissent. Yet, brave journalists and activists risk their lives to uncover the truth, contesting the official narratives conveyed by the state. Their acts of defiance serve as a powerful reminder that silence is not an option for those striving for justice, freedom, and truth. The article also features Dmitry Muratov, who received the Nobel Peace Prize in 2021, despite his government branding him a ‘foreign agent.’

Breaking the spiral of silence is vital for cultivating a culture of open dialogue and accountability within society. By highlighting cases where individual journalists have bravely confronted dominant narratives, this article provides valuable insights into how courage can drive change, inspiring others to discover and assert their own voices in the struggle against oppression and injustice. Ultimately, no society can flourish without the fearless expression of diverse opinions, as it is through this vibrant tapestry of voices that democracy, truth, and dignity are maintained.